

OSVRT NA SAVETODAVNU ULOGU MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE

APSTRAKT

U ovom radu dat je kratak prikaz i analiza savetodavnog postupka pred Međunarodnim sudom pravde kao i objašnjenje prirode i značaja savetodavnih mišljenja kao specifične odluke Međunarodnog suda pravde. Želja je bila da se šira javnost bliže upozna sa prirodom ovog postupka a da se stručnoj javnosti skrene pažnja na neke specifične elemente koji karakterišu savetodavne postupke, što ih u izvesnoj meri čini bliskim postupcima u rešavanju sporova između država. Savetodavna mišljenja iako neobavezujuća po svojoj prirodi, kao i odluke Suda, ipak imaju izvesnu težinu i značaj koji pre svega proizilazi iz značaja i autoriteta organa koji ih daje. Neobaveznost savetodavnih mišljenja, samo je polazna osnova u njihovom objašnjenju. Zbog činjenice da mišljenja poseduju veliki autoritet ovaj fenomen zahteva dodatna objašnjenja.

Gljučne reči: Međunarodni sud pravde, savetodavna mišljenja, postupak rešavanja sporova između država, savetodavni postupak, pravna priroda mišljenja, utvrđivanje činjenica.

UVOD

Interesovanje za savetodavna mišljenja Međunarodnog suda pravde (MSP)² u poslednje vreme je pojačana usled poznatih razloga koji su vezani, pre svega za činjenicu da se svojim savetodavnim mišljenjem, Međunarodni sud pravde izjasnio o jednom izuzetno važnom pitanju za Republiku Srbiju a tiče se

-
- 1 Senad GANIĆ, doktorant na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu i asistent na Državnom univerzitetu u Novom Pazaru za užu naučnu oblast Međunarodno javno pravo, e-mail adresa: senadius@yahoo.com i sganic@np.ac.rs
 - 2 Međunarodni sud pravde ustanovljen je članom 7. Povelje Ujedinjenih nacija. Sama Povelja Ujedinjenih nacija potpisana je u San Francisku 26.06.1945. godine a stupila je na snagu

legalnosti jednostrano proglašene nezavisnosti Kosova. Svakako da u institucionalnoj strukturi savremene međunarodne zajednice Međunarodni sud pravde zauzima posebno mesto koje mu je dodeljeno Poveljom Ujedinjenih nacija ali i činjenicom da ga sačinjava kolegijum najpriznatijih stručnjaka međunarodnog prava koji se u svom radu rukovode isključivo pravilima i principima međunarodnog prava. U tom smislu, od Suda se očekuje i da odgovori zahtevima koji su mu povereni i da kao „svetski sud“ bude brana svakom obliku kršenja međunarodnog prava ali i generator stabilnosti i garant ostvarenja i očuvanja mira u svetu, upravo pozivajući se na pravila i principe međunarodnog prava. Zato i ne čudi to što se od Suda očekuje da svojim odlukama razreši neka veoma složena pravna pitanja koja u isto vreme proizilaze iz ništa manje složenih političkih ambijenata. Jedna od takvih odluka od kojih se mnogo očekivalo, jeste i savetodavno mišljenje koje je Međunarodni sud pravde dao po pitanju Kosova. Ipak, čini se da se specifičnostima savetodavnog postupka i savetodavnim mišljenjima Međunarodnog suda pravde, u teoriji posvećivalo malo prostora. Sadašnji trenutak iz već poznatih i pomenutih razloga dokazuje da je to bilo neopravdano. U tom smislu, čini se korisnim ukazati na neke osobenosti savetodavnog mišljenja i savetodavnog postupka uopšte, kao i na njegovu specifičnost u odnosu na postupke u rešavanju sporova između država.

Ko se može obratiti Međunarodnom sudu pravde za savetodavno mišljenje?

Prema članu 96. Povelje Ujedinjenih nacija, odn. članu 65. Statuta Međunarodnog suda pravde, Savetodavno mišljenje od Međunarodnog suda pravde ne mogu tražiti države već samo organi i ustanove koji su na to ovlašćeni u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija. Povelja UN predviđa da „Generalna skupština ili Savet bezbednosti mogu tražiti od Međunarodnog suda pravde da dâ savetodavno mišljenje o svakom pravnom pitanju“.³ To su dakle dva od šest glavnih organa UN koja imaju izvorno ovlašćenje da traže mišljenje od Suda, dok drugi organi Ujedinjenih nacija i specijalizovane ustanove koje Generalna skupština može u svako doba na to da ovlasti, takođe mogu tražiti od Suda savetodavno mišljenje o pravnim pitanjima u okviru njihove nadležnosti.⁴

24.10.1945. godine. U funkcionalnom smislu, Međunarodni sud pravde je produžetak Stalnog suda međunarodne pravde koji je delovao u okviru sistema Društva naroda.

3 Član 96(1) Povelje Ujedinjenih nacija.

4 Član 96(2) Povelje Ujedinjenih nacija.

Pravo organa i ustanova da traže mišljenje Suda u skladu sa članom 96(2) Povelje Ujedinjenih nacija, ograničeno je u dvostrukom smislu. Pre svega, navedena tela na to moraju biti ovlašćena od strane Generalne skupštine, što znači da njihovo pravo da traže mišljenje proističe iz izvornih ovlašćenja koja u tom smislu ima Generalna skupština, i drugo ograničenje je to, što za razliku od Generalne skupštine i Saveta bezbednosti koji mogu tražiti savetodavno mišljenje o bilo kojem pravnom pitanju, pitanje drugih organa UN i specijalizovanih ustanova se mora kretati u okvirima njihove nadležnosti.

Koja se pravila primenjuju u savetodavnim procedurama?

Postupku za davanje savetodavnih mišljenja Statut Međunarodnog suda pravde posvećuje samo četiri člana (čl. 65-68). Ovo i iz razloga, jer je Statut dao Sudu široka ovlašćenja da može da uredi savetodavni postupak na način kako je uređen i postupak u parnicama tj. postupak za rešavanje sporova između država.

„Pri vršenju svojih savetodavnih funkcija Sud će se rukovoditi i odredbama ovog Statuta koje se primenjuju u kontradiktornom postupku ukoliko smatra da njihovoj primeni ima mesta“.⁵

Ova situacija je dovela do toga da je u praksi kako Stalnog suda međunarodne pravde (SSMP)⁶ tako i Međunarodnog suda pravde, savetodavni postupak postao kontradiktoran, stranački postupak, gde se čak dopustilo i imenovanje *ad hoc* sudija u situacijama kada se u savetodavnom postupku radilo o pravnim pitanjima, koja su u isto vreme predstavljala aktuelni spor između dve ili više država što je predviđeno i u članu 83. Poslovnika Suda.⁷

Ipak, bitna je razlika između savetodavnog i kontencioznog postupka. Najpre, u savetodavnom postupku „nema stranaka u pravom smislu te reči jer se uloga država i međunarodnih organizacija svodi na opskrbljivanje Suda potrebnim obaveštenjima, tj. države i međunarodne organizacije nastupaju kao *amicus curiae*“.⁸ Ipak, uočeno je još od strane starijih autora koji su se bavili

5 Član 68. Statuta MSP.

6 Stalni sud međunarodne pravde osnovan 1921. godine na osnovu člana 14. Pakta Lige naroda, sa sedištem u Hagu.

7 Juraj Andrassy, *Međunarodno pravosuđe*, Izdavački zavod Jugoslovenske znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1948, str. 65. i dalje.

8 Smilja Avramov i Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 2001, str. 595.

pitanjem savetodavne nadležnosti Stalnog suda međunarodne pravde, da se u jurisprudenciji tog Suda počela formirati nova vrsta savetodavnih mišljenja koja bi se mogla nazvati „savetodavnom arbitražom“.⁹ U toj „novoj vrsti savetodavnih mišljenja“ karakteristično je to da „države prestaju biti informatori... već se javljaju pred Sudom kao stranke koje iznose pred Sud direktno, svoje konačne zaključke“.¹⁰ Naime, uloga Saveta Društva naroda koji je dotle bio stranka pred Sudom u jednom periodu se menja i on postaje samo posrednik između stranaka, tj. država i Suda.¹¹ No bez obzira na ovo zapažanje koje je ispravno, države ipak nisu stranke u savetodavnom postupku a njihovo pojavljivanje u smislu koji je opisan, samo je jedan od legitimnih načina da u konkretnom slučaju predoče Sudu svoje stavove, bez menjanja njihove pozicije i uloge u samom postupku. Takođe, ne postoji tako jasna razlika na pismenu i usmenu fazu postupka kakva je prisutna kod postupaka u parnicama a i sam pismeni postupak je kraći, dok se dešava da usmeni bude i izostavljen.¹² Konačno, presuda u kontencioznom postupku obavezuje strane u sporu dok savetodavno mišljenje ne obavezuje, te se u toj činjenici krije i krucijalna razlika okončanja dva postupka.

Ipak, postoji izvesna snaga koju savetodavna mišljenja nesporno poseduju i koja im daju mnogo veću težinu nego što im je formalno priznata. Ta činjenica ukazuje na potrebu da se bar na kratko pozabavimo ovim fenomenom.

Kakva je pravna priroda savetodavnog mišljenja?

Savetodavno mišljenje u formalnom smislu ne obavezuje. No ukoliko bismo se zadržali samo na ovoj konstataciji koja nije netačna, savetodavno mišljenje bi u tom slučaju bila prosta pismena konstatacija rasuđivanja jednog sudskog organa bez ikakve težine ili uticaja na problem na koji se isto odnosi.

U stvarnosti, međutim, autoritet savetodavnog mišljenja daleko prevazilazi njegovu formalnu pravnu snagu. Ovo pre svega proizilazi iz činjenice autoriteta koji Sud ima a koji mu je dat kako u hijerarhizaciji organa Ujedinjenih nacija tako i autoritetom koji imaju lica koja obnašaju funkcije sudija Međunarodnog suda pravde. Ovo stoga što „Sud sačinjavaju skup nezavisnih sudija izabranih bez

9 Anka Gođevac, *Principi i pravila međunarodnog prava koja se izlučuju iz jurisprudencije Stalnog suda međunarodne pravde u Hagu*, Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Beograd, 1933, str. 14.

10 Ibid.

11 Ibid.

12 Smilja Avramov i Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, op. cit., str. 595.

obzira na njihovo državljanstvo, koja ispunjavaju uslove koji se za obavljanje najviših sudskih funkcija traže u njihovim odnosnim zemljama, ili su poznati pravni stručnjaci u međunarodnom pravu“.¹³ Ova činjenica, kao i to da član 9. Statuta Suda zahteva da u Sudu kao celini budu zastupljeni najvažniji oblici civilizacije i glavnih pravnih sistema sveta, govore u prilog nespornog autoriteta.

Pokrenuti jednu takvu „intelektualnu silu“ koja pri tom ne robuje nikome do samom međunarodnom pravu i koja je nezavisna od političkih upliva, (barem bi to tako trebalo da bude), trebalo bi značiti i spremnost da se ono što Sud u mišljenju bude rekao ozbiljno razmotri.¹⁴

*Da li se može napraviti paralela između savetodavnog
i kontencioznog postupka?*

Postupci u parnicama odnosno postupci u rešavanju sporova između država, pred Međunarodnim sudom pravde najčešće se okončavaju presudom. Sama presuda, kao što je slučaj i sa presudama u unutrašnjim pravnim sistemima, ima status presuđene stvari (*res iudicata*), pa se ne može dogoditi da se Sud ponovno izjašnjava o nečemu što je već jednom bilo predmet spora a okončano je pravnosnažnom presudom. Načelo *ne bis in idem* dakle, deluje i u odnosu na presude Međunarodnog suda pravde.

Za razliku od presuda, savetodavna mišljenja nisu odluke koje formalno proističu iz nekog spora, niti su odluke koje imaju status presuđene stvari. To znači da se može dogoditi da se pravno pitanje o kojem se Sud izjasnio kroz svoje savetodavno mišljenje, u budućnosti može javiti kao neko eventualno sporno pitanje u postupku u parnicama. Formalno-pravno, mišljenje koje je Sud dao, njega ne obavezuje u tom eventualnom budućem sporu. Ipak, veoma često se savetodavna procedura i savetodavni postupak uopšte po načinu na koji se odigrava i efektima koji se njime postiže, izjednačava sa kontencioznim postupcima, odnosno postupcima u rešavanju sporova između država.

Ono što karakteriše sporne postupke uopšte, pa i postupke za rešavanje sporova pred Međunarodnim sudom pravde, jeste utvrđivanje određenih činjenica koje su sporne među strankama u sporu. Na tako utvrđene činjenice sudovi zatim primenjuju pravo, odnosno odgovarajuću pravnu normu i na taj

13 Član 2. Statuta MSP.

14 Postoji bojazan od mogućeg političkog uticaja, barem kada su u pitanju ovlašćenja Saveta bezbednosti predviđena u članu 94(2) Povelje Ujedinjenih nacija. O tome: Attila Tanzi, “Problems of Enforcement of Decisions of the International Court of Justice and the Law of United Nations“, *European Journal of International Law*, No. 6, 1995, p. 542.

način okončavaju postupak. Činjenice koje se utvrđuju u postupcima za davanje savetodavnih mišljenja veoma često jesu itekako sporne među državama koje imaju interesa za određene savetodavne procedure, pa je od izuzetne važnosti za zainteresovane države da iskoriste svoje pravo obraćanja Sudu kako bi reagovala u sopstvenom interesu. Ovo i iz razloga, što Sud izuzetno obraća pažnju na sve svoje ranije odluke, pa, iako savetodavna mišljenja nisu obavezujuća i nemaju status presuđene stvari (*res iudicata*), vrlo je verovatno da će Sud ono što je utvrdio u savetodavnim mišljenjima uzeti kao konačni materijal koji može biti podloga u nekom eventualnom sporu između država. To je stoga što, kako to kaže Lauterpaht (*Hersch Lauterpacht*): „Sud sledi sopstvene odluke iz istog razloga kao što to čine svi sudovi, bilo da su vezani precedentnom doktrinom ili ne, najpre, zato što su te odluke riznice pravnog iskustva kojih se je zgodno držati; zato što one odslikavaju ono što je Sud u prošlosti već razmotrio kao ispravno pravo; zato što poštovanje odluka koje su donesene u prošlosti doprinosi izvesnosti i stabilnosti, a one su suština uređenog sistema sudstva: i (minoran i ne uvek prisutan razlog) zato što su sudije prirodno nevoljne da u odsustvu razloga koji bi ih primorali na suprotno, priznaju da ranije nisu bili u pravu.“¹⁵ Sve ovo što je rečeno važi i u odnosu na savetodavna mišljenja, pa ćemo se u tom smislu složiti sa Ankom Gođevac koja je još davno isticala da „pošto su stvarne situacije definitivno ustanovljene od izreke Mišljenja, Sud ne bi mogao drukčije da postupi no da pretvori u Presudu odluku koju je bio doneo u obliku mišljenja.“¹⁶

S obzirom na ono što je rečeno, čini nam se veoma interesantnim da se osvrnemo na jedan specifičan aspekt aktivnosti Međunarodnog suda pravde u vršenju njegove savetodavne nadležnosti. Reč je o nečemu što se često previđa a to je da se Sud u savetodavnim postupcima veoma često bavi i utvrđivanjem činjenica. Pre nego što ukažemo zašto je to važno, najpre želimo da dokažemo da on to i zaista čini. Ovo naročito i zbog toga što se očekuje da se Međunarodni sud pravde izjasni o jednom izuzetno važnim pitanjem za našu zemlju, pa se jedan dodatni osvrt na način na koji Sud rasuđuje čini itekako korisnim.

Može li Sud u savetodavnim postupcima da utvrđuje i činjenice?

Prema članu 96. Povelje UN, te članu 65. Statuta Suda, savetodavno mišljenje Suda može se tražiti u vezi s nekim pravnim pitanjem. Razjašnjenje

15 Hersch Lauterpacht, *The Development of International Law by the International Court*, Stevens & Sons, London, 1958, p. 14.

16 Citirala: Anka Gođevac u: *Principi i pravila međunarodnog prava koja se izlučuju iz jurisprudencije Stalnog suda međunarodne pravde u Hagu*, op. cit., str. 13.

kao i utvrđivanje činjeničnih pitanja, rezervisano je za parnične, tj. kontenciozne postupke i ta činjenica jeste jedna od razlika između savetodavnog i kontradiktornog postupka uopšte. Ipak, specifična pravna pitanja zahtevaju i specifičan pristup u njihovom razjašnjenju. Čini se da je granica koja omeđuje ove dve nadležnosti Suda u nekim slučajevima izbledela. Zato se s pravom postavlja pitanje: može li Sud u vršenju svoje savetodavne nadležnosti razjašnjavati i činjenična pitanja? Nesporno je da su, kako to ističe Rozen (*Shabtai Rosenne*), oba Suda u savetodavnim postupcima (kako SSMP tako i MSP) „utvrđivala relativno tačne činjenice na osnovu dokumentacije koja im je bila podneta.“¹⁷ Ipak, ovaj primer teško može biti posmatran kao konačan, budući da se Sud u postupku davanja savetodavnog mišljenja nikada nije suočio sa problemom utvrđivanja činjenica (kao glavnim pitanjem) u vezi sa kojima postoji neslaganje.¹⁸ I mada je Sud u svojoj praksi odbijao da iznese svoje mišljenje jer je našao da se pitanje koje mu je postavljeno ne može posmatrati kao isključivo pravno, ili pak, iz razloga što ne raspolaže informacijama i činjenicama potrebnim da bi dao svoje mišljenje, ne može se reći da je ta doslednost bila prisutna uvek.¹⁹ U slučaju *Statusa Istočne Karelje*, u mišljenju od 23. jula 1923. godine, SMMP je odbio da dâ savetodavno mišljenje ne samo stoga što je pitanje koje mu je postavljeno bilo predmet spora između Finske i SSSR, već i iz razloga odbijanja SSSR-a da učestvuje u ovom postupku, pa je ta situacija stvorila nemogućnost da Sud utvrdi činjenice koje bi predstavljale osnov za davanje odgovora na postavljeno mu pitanje.²⁰

Dešava se da pitanje bude formulisano na način da implicira čisto pravne probleme i Sud prihvati da da svoje savetodavno mišljenje, ali u obrazloženju i sveukupnoj elaboraciji mišljenja, Sud se itekako bavi činjenicama. Eklatantan primer vezano za ovaj problem nalazimo u savetodavnom mišljenju u *slučaju Zid*, tj. mišljenju o pravnim posledicama izgradnje zida na okupiranoj teritoriji Palestine iz 2004. godine. Da bi Sud dao odgovor na pitanje o tome kakve su pravne posledice izgradnje zida na okupiranoj palestinskoj teritoriji i kako sledi, morao je da se osvrne na brojne međunarodne dokumente. Među brojnim izvorima, bavio se i onim dokumentima koji garantuju osnovna ljudska prava i

17 Shabtai Rosenne, *The Law and Practice of the International Court*, 2nd revised edition, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1985, p. 701.

18 Ibid.

19 Videti: Branko Rakić, *Srbija pred Svatskim sudom*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 31-40.

20 Ibid, str. 36.

slobode. Utvrditi da li je došlo do povrede međunarodnih garancija i prava lica koja žive na teritoriji koja je razdvojena izgradnjom spornog zida i pratećom infrastrukturom i režimom, zahtevalo je ispitivanje i utvrđivanje činjenica koje su među „stranama“ koje su bile zainteresovane za ovaj postupak, bile itekako sporne. U čijem je vlasništvu zemljište kroz koje prolazi zid? Da li on preseca takozvanu zelenu liniju ili liniju koja čini granicu izraelskih i palestinskih teritorija? Da li se izgradnja zida može opravdati pravom na samoodbranu? Kakve sve to posledice ima na život ljudi koji tamo žive i sve ono što je rečeno u ovom savetodavnom mišljenju, činjenice su koje je Sud utvrđivao.²¹ Jer to je bio uslov *sine qua non* utvrđivanja pravnih posledica koje proizilaze iz jednog takvog stanja.

Primer savetodavnog mišljenja u kojem se Sud dotakao utvrđivanja činjenica koje su sporne, imamo i u *slučaju Zapadna Sahara*. U ovom slučaju od Suda se tražilo da iznese mišljenje o tome:

„1. Da li je Zapadna Sahara (Rio de Oro i Sekiet El Hamra) u vreme španskog osvajanja bila teritorija koja nije pripadala nikome (*terra nullius*)?“

Ako je odgovor na ovo pitanje negativan,

2. Koje su zakonske veze postojale između ove teritorije i Kraljevine Maroko i Mauritanije?“²²

Španija je tvrdila da se u ovom slučaju radilo o teritorijalnom sporu i da je pristanak države na sudsko rešavanje spora koji se odnosi na utvrđivanje teritorijalnog suvereniteta neophodan.²³ Sud je odbio ovaj argument koji je Španija iznela, istakavši da se sa zahtevom za davanje savetodavnog mišljenja nije tražilo odlučivanje o postojećim teritorijalnim pravima ili suverenitetu nad teritorijom.²⁴ Na primedbu Španije da pitanje koje je od strane Generalne skupštine upućeno Sudu nije pravno već faktičko, tj. činjenično ili čak pitanje čisto istorijskog ili akademskog karaktera, Sud je dao vrlo jasan i pragmatičan odgovor koji je u isto vreme odgovor i na ono na šta pokušavamo da skrenemo pažnju na ovom mestu.

„Istina je da u nameri da odgovori na pitanje, Sud će morati da ustanovi izvesne činjenice, pre nego bude u mogućnosti da proceni njihov pravni značaj.

21 Videti: Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004, pp. 188-190.

22 Western Sahara, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 1975, p. 14.

23 Ibid., p. 28, para. 43.

24 Ibid.

Kako god, mešovito pravno-činjenično pitanje nije ništa manje pravno pitanje u smislu člana 96. stava 1. Povelje i člana 65. stava 1. Statuta²⁵

Sud se zatim pozvao na stanovište koje je zauzeo u slučaju *Namibije* u kome je istakao, da je stav Suda takav, da u slučaju da postoje činjenična pitanja koja se provlače kroz pitanje, to ne menja karakter pitanja kao pravnog pitanja, onako kako to predviđaju odgovarajući članovi Povelje UN i Statuta Suda.²⁶

UMESTO ZAKLJUČKA

Od kakvog su značaja činjenice koje se utvrđuju u savetodavnim postupcima? Kada smo zaključili kako se Sud u svojoj nadležnosti za davanje savetodavnih mišljenja bavi i utvrđivanjem činjenica koje su čak i sporne, a kako bi u konkretnom slučaju mogao da sagleda kako to sam Sud kaže: „njihov pravni značaj“, onda želimo da istaknemo kakve posledice iz takve delatnosti Suda mogu da proisteknu.

Kao što je već istaknuto, savetodavna mišljenja Suda kao jedan autoritativan govor, s obzirom da je izrečen od strane najviše svetske sudske instance u ovom trenutku, izuzetno se poštuju. Ima kritičkih osvrta o tome kako se veliki broj mišljenja pre pretvorio u interesantne akademske rasprave nego što je imao uticaj na organizacije pa čak i u poverenje i prestiž Suda.²⁷ Ova situacija je bila posledica, kako se ističe, „nejednakosti između glasa potrebnog za traženje mišljenja i ključnog glasa potrebnog da mišljenje učini efektivnim“, što je svojevrsan „UN fenomen“.²⁸ Ipak, ova opaska mada za neke slučajeve opravdana, ne može umanjiti težinu koju mišljenja zaista imaju, mada ne smemo izgubiti iz vida da su savetodavna mišljenja ipak neobavezujuća. Kako je i sam Sud istakao u jednom od savetodavnih mišljenja, ni činjenica da ga neke organizacije ili organi pri organizacijama prihvataju kao obavezno, ne menja njegovu izvorno neobavezujuću prirodu.²⁹ Fenomen koji treba posmatrati ipak jeste mera u kojoj se savetodavna mišljenja poštuju i prihvataju

25 Ibid., p. 19, para. 16

26 Ibid.

27 Michla Pomerance, *The Advisory Function of the International Court*, The Johns Hopkins University Press, London and Baltimore, 1973, p. 369.

28 Ibid.

29 Judgments of the Administrative Tribunal of the International Labour Organisation Upon Complainants made against the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 1956, p. 84.

a ne obrnuto. Izreka u savetodavnom mišljenju nema status presuđene stvari (*res judicata*). To dalje znači da se može desiti da pitanje koje je razmatrano u savetodavnom postupku u budućnosti može biti predmet spora pred Međunarodnim sudom pravde. U toj situaciji, vrlo je verovatno da će se Sud držati stavova i principa kojih se je držao u savetodavnom postupku, a za očekivati je da će i činjenice koje je utvrdio u tom postupku tretirati kao konačne. Istina, postupci u parnicama su složeniji i pružaju više prostora dokazivanju, ali je logično da će strana kojoj na ruku ide i savetodavno mišljenje biti itekako u inicijalnoj prednosti. I mada se države ne mogu pojaviti kao podnosioci zahteva za davanje savetodavnog mišljenja, ovlašćena međunarodna organizacija ili telo Ujedinjenih nacija, mogu izneti pred Sud neko pitanje koje se svodi na aktuelni pravni spor između dve ili više država. To je jedan od razloga zašto su države itekako zainteresovane za neke savetodavne postupke koji su od značaja za njihove interese s obzirom da isti deriviraju iz nekog eventualnog sporenja sa drugim državama.³⁰ Konačno, vezano za *slučaj Zapadna Sahara*, „stanovište Suda o postojanju pravnih veza koje nisu zasnovane na suverenitetu Zapadne Sahare i Kraljevine Maroka i Mauritanije, je nesumnjivo ohrabrilu Kraljevinu Maroko u osvajanju teritorije Zapadne Sahare“.³¹ Marokanski je kralj Hasan naime, „dan nakon objavljivanja savetodavnog mišljenja Suda otpočeo sa zelenim maršem u cilju zauzimanja teritorije.“³² To je u skladu sa konstatacijom da „kada savetodavno mišljenje jednom bude dato, ono se vraća na političku arenu odakle je i bilo nametnuto“.³³ I još se kaže, da je „sudbina mišljenja u većini slučajeva predodređena uslovima koji su postojali u fazi pre postavljanja pitanja a da događaji nakon mišljenja služe da naprosto, zapečate tu sudbinu“.³⁴

Zanemariti činjenicu da se Sud u postupcima za davanje savetodavnih mišljenja bavi i utvrđivanjem činjenica, znači i izložiti se opasnosti da se propusti prilika da se u vremenu koje je za to predviđeno, Sudu dostave pismena saopštenja i informacije zainteresovanih država i organizacija i na taj način adekvatno reaguje u sopstvenom interesu. Na ovaj problem ukazuje i profesor Branko Rakić. On naime ističe, a to je bio i sekundarni razlog

30 Vesna Ćorić, Milica Matijević, Robert Sepi i Mario Reljanović, *Međunarodni sud pravde*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2008, str. 48, fusnota. br. 93.

31 Ibid., str. 121.

32 Ibid.

33 Michla Pomerance, *The Advisory Function of the International Court*, op. cit., p. 330.

34 Ibid.

nedavanja savetodavnog mišljenja u slučaju *Istočne Karelje*, da se u velikom broju savetodavnih postupaka radi zapravo o tome „da li Sud raspolaže dovoljnim informacijama i dokazima koji mu omogućuju da donese sud o spornim činjeničnim pitanjima čije utvrđivanje mu je neophodno da bi mogao da dâ mišljenje na način koji odgovara njegovom sudskom karakteru“.³⁵ U tom smislu, on ističe i važnost obraćanja pažnje na ovu aktivnost Suda, pogotovo stoga što se očekivalo da Sud da savetodavno mišljenje o tome: „Da li je jednostrano proglašenje nezavisnosti od strane privremenih organa samouprave na Kosovu u skladu sa međunarodnim pravom?“³⁶

LITERATURA

1. Avramović Smilja i Kreća Milenko, *Međunarodno javno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 2001.
2. Andrassy Juraj, *Međunarodno pravosuđe*, Izdavački zavod Jugoslovenske znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1948.
3. Gođevac Anka, *Principi i pravila međunarodnog prava koja se izlučuju iz jurisprudencije Stalnog suda međunarodne pravde u Hagu*, Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Beograd, 1933.
4. Judgments of the Administrative Tribunal of the International Labour Organisation Upon Compliants made against the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 1956.
5. Lauterpacht Hersh, *The Development of International Law by the International Court*, Stevens & Sons, New York, 1958.
6. Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opnion, *ICJ Reports*, 2004.
7. Pomerance Michla, *The Advisory Function of the International Court in the League and U.N. Eras*, The Johns Hopkins University Press, London and Baltimore, 1973.
8. Povelja Ujedinjenih nacija (Sl. list DFJ, 69/45)
9. Rakić Branko, *Srbija pred Svetskim sudom*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 31-40.
10. Rosenne Shabtai, *The Law and Practice of the International Court*, 2nd revised edition, Martinus Nijuhoff Publishers, Dordrecht, 1985.

35 Branko Rakić, *Srbija pred Svetskim sudom*, op. cit., str. 37.

36 Pitanje koje je Međunarodnom sudu pravde na predlog Srbije postavila Generalna skupština Ujedinjenih nacija u skladu s rezolucijom A/RES/63/3, ibid., str. 13.

11. Statut Međunarodnog suda pravde (Sl. list DFJ, 69/45).
12. Tanzi Attila , “Problems of Enforcement of Decisions of the International Court of Justice and the Law of United Nations“, *European Journal of International Law*, No. 6, 1995, str. 542.
13. Ćorić Vesna, Matijević Milica, Sepi Robert i Reljanović Mario, *Međunarodni Sud pravde, organizacija, postupak, slučajeve*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2008.
14. Western Sahara, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 1975.

Senad GANIĆ

**REVIEW OF THE ADVISORY ROLE
OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE**

ABSTRACT

This paper presents a brief review and analysis of advisory proceedings before the International Court of Justice as well as an explanation of the nature and importance of advisory opinions as specific decisions of the International Court of Justice. The intention was to make the public more familiar with the nature of these proceedings drawing attention of the professional public to some specific elements that characterize advisory procedures, which in a sense make them closer to the proceedings in resolving disputes between states. Although not binding by their nature as are decisions of the Court, advisory opinions have, however, some weight and importance that primarily stem from the importance and authority of the body that provides them. A non-binding effect of advisory opinions is just a starting point in explaining them. Actually, it is the fact that opinions have a great authority and this requires some further explanations.

Key words: International Court of Justice, advisory opinion, process of resolving disputes between states, advisory process, legal nature of opinions, establishment of facts.